

Koleschuk O.Ya., Yanevich N.Ya., Udot A.N. Methodological basis for the formation of the investment strategy ensuring the renewal of fixed assets

The main problems that arise in the process of ensuring the renewal of the investment strategy of the fixed assets of the enterprise. The basic stages of the process. The mechanism of reconciling the interests of owners of allocating their profit on consumption and saving.

Keywords: fixed assets, renewal, strategy, investment, investment security, profitability, cash flow.

УДК 368.914

Доц. В.А. Зеленко, канд. екон. наук;

доц. О.Г. Гупало, канд. екон. наук – Львівська державна фінансова академія

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ: АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА НОВИХ ЗАГРОЗ

Досліджено проблему запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи. Проаналізовано основні причини проведення пенсійної реформи в Україні та здійснено оцінювання негативного впливу низки чинників на ці процеси. На основі проведеного дослідження обґрунтовано потребу впровадження II рівня пенсійної системи, подано відповідні висновки та рекомендації щодо уникнення потенційних загроз реформування.

Ключові слова: Пенсійний фонд України, солідарна та накопичувальна складові системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, пенсійні внески, інвестиційний дохід, Накопичувальний фонд, недержавні пенсійні фонди, платники пенсійних внесків та одержувачі пенсійних виплат.

Актуальність теми. Реформування пенсійного забезпечення на сьогодні є одним з основних напрямів удосконалення загальної системи соціального захисту населення в Україні. Пріоритетність надання такої значимості пенсійній реформі зумовлена значним посиленням негативної дії на солідарну пенсійну систему багатьох чинників, зокрема: старінням населення, зменшенням доходів громадян через вплив фінансово-економічної кризи, тінізацією ринку праці, зміною соціальних цінностей загалом. Це, своєю чергою, вимагає пришвидшення процесу запровадження в Україні обов'язкової накопичувальної компоненти пенсійної системи та значно актуалізує проведення досліджень у плані часткової переоцінки переваг та загроз таких нововведень у нових, підданих впливу кризи, соціально-економічних умовах.

Метою цієї роботи є дослідження запровадження обов'язкової накопичувальної складової пенсійної системи в Україні та, відповідно, детермінованих цими процесами переваг і загроз як для вітчизняної пенсійної системи (застрахованих осіб зокрема), так і для національної економіки, її стратегічного розвитку загалом.

Подальші кроки реформування пенсійної системи України, в частині запровадження накопичувальної компоненти, характеризуються на сьогодні підвищеною увагою до створення належних умов соціально-економічного середовища, поглибленим аналізом можливих наслідків запровадження означеної системи, використанням вже відомих та запровадженням нових методів. Зважаючи на це, особливої уваги набувають дослідження, пов'язані з оцінкою майбутнього впливу запровадження накопичувальної складової як на функці-

онування системи соціального страхування, так і економічної системи у довгостроковому часовому діапазоні загалом.

Зауважимо, що на сьогодні процесу запровадження накопичувальної складової державної системи пенсійного страхування приділяється достатньо уваги як на всіх рівнях владних структур, так і серед профільних спеціалістів. Проте ці процеси мають бути доцільними та своєчасними.

Загальновідомим є той факт, що солідарні пенсійні системи за своєю сутністю є видозміненими фінансовими пірамідами. Оскільки, виплата пенсій теперішнім пенсіонерам здійснюється завдяки перерозподільчому принципу – від працюючих платників внесків до непрацюючих одержувачів пенсійних виплат, тому ефективною вона буде лише за умови постійного збільшення платників, а за нинішніх демографічних тенденцій (за прогнозами до 2050 р. на 100 платників внесків припадатиме 136 одержувачів пенсій).

Така ситуація призвела до того, що за останні десятиліття у багатьох країнах світу відбулась криза солідарних пенсійних систем, основним проявом якої є постійно зростаюча потреба у додатковому фінансуванні виплати пенсій, оскільки власних коштів у вигляді сплачених страхових внесків не вистачає, то існує дефіцит коштів бюджетів пенсійних фондів. В Україні ж ситуація за останні декілька років є вкрай складною, оскільки коефіцієнт демографічного навантаження становить близько 0,9, а вплив світової фінансово-економічної кризи істотно погіршив ситуацію і до того в малоефективній та нестабільній національній економічній системі. Це, своєю чергою, призвело до ще більшого зростання диспропорцій у бюджеті ПФУ.

Така вкрай складна ситуація з виконанням бюджету ПФУ взагалі ставить під загрозу виконання фондом своїх зобов'язань перед одержувачами пенсій вже у недалекій перспективі. Світовій практиці, як зазначає керівник відділу соціальної політики НІСД О. Коваль, відомо два основні методи збалансування I рівня пенсійної системи: по-перше – застосування параметричних заходів; по-друге – запровадження структурних реформ [5].

Зміна основних параметрів пенсійної системи – це підвищення пенсійного віку та стажу, збільшення розміру пенсійних внесків. Однак, в Україні застосування таких змін на сьогодні є практично неможливим, оскільки Законом України "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи" від 08.09.2011 р. передбачено підвищення пенсійного віку для жінок (до 60 р.) та держслужбовців (до 62 р.), збільшення мінімального (до 15 р.) та загального розмірів обов'язкового страхового стажу (до 30 р. для жінок та до 35 р. для чоловіків). Згідно із Законом України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування", мінімальний розмір єдиного соціального внеску (за найнижчим класом ризику) і так становить майже 37 %, а у виробничих та видобувних галузях сягає 49 %. З огляду на це, подальше коригування у сторону підвищення страхових параметрів може призвести до збільшення тіньової частки ринку праці та посилення соціальної напруженості у суспільстві. Оскільки ж українське соціально-політичне середовище з часу незалежності функціонує за принципом "від виборів до виборів", а та-

кі кроки є вкрай непопулярними серед населення, то стабілізація пенсійної системи таким шляхом є малоімовірною.

Як показує світова практика, більш дієвим способом подолання кризових явищ національних пенсійних систем є проведення відповідних структурних реформ, які передбачають запровадження, в додаток до солідарної, системи обов'язкових капіталізованих накопичень, яка не підвладна впливу демографічного чинника. Цю стратегію багаторівневої пенсійної системи було запропоновано Світовим банком ще у 1994 р. у доповіді "Запобігання всесвітній кризі старіння", що передбачала існування трьох рівнів пенсійної системи: I – обов'язкова солідарна, II – система обов'язкових накопичень, III – система добровільних накопичень, що і передбачено розділом VII Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"

Згідно з документом, частина внесків (приблизно 1/5) буде спрямовуватись до Накопичувального фонду (в перспективі – до НПФ) з метою їх нагромадження та капіталізації (інвестування), що має дозволити щонайменше вберегти їх від впливу інфляції, а за вкрай позитивної динаміки процесу накопичення – отримати і додатковий прибуток. Цим ж таки документом розроблено механізм функціонування цієї системи.

Орієнтовний час запровадження системи – 2014 р. Першими учасниками Накопичувального фонду будуть особи, не старші 35 р., а сума внеску початково становитиме 2 % із нарахованої заробітної плати із щорічним збільшенням на 1 %, аж поки він не сягне 7 %. Згідно зі ст. 54 зазначеного вище Закону, застрахована особа, яка відповідно до законодавства є учасником накопичувальної системи пенсійного страхування, має право на отримання довічної пенсії або одноразової виплати за рахунок коштів накопичувальної системи. В ідеалі, чим більший строк участі особи у системі, тим більшою буде сума накопичених коштів.

Якщо здійснити умовний розрахунок, залежно від розміру середньої заробітної плати по регіону, то за 10 років сума нагромаджених коштів становитиме 29452 грн, за 20 років – 105844 грн, за 30 років – 303985 грн, за 40 років – 817911 грн.

Стосовно переваг II рівня, то, по-перше – участь особи у накопичувальній системі надає їй більше гарантій для отримання пенсії у майбутньому, адекватної страховому вкладу; по-друге, у загальнодержавному масштабі, сума накопичених коштів усіх учасників – це джерело внутрішніх інвестицій, таких необхідних для національної економіки. Причому, пенсійні внески підлягають обов'язковому інвестуванню через ризик знецінення від інфляції. Тому, за належно сформованого урядом інвестиційного клімату, в Україні може бути досягнуто соціально-економічного ефекту в мільярди доларів. По-третє, ефективно запроваджена у життя накопичувальна система в майбутньому дасть змогу знизити фінансовий тиск на бюджет ПФУ та зменшити його дефіцитність.

Пояснюємо це тим, що коефіцієнт розрахунку пенсій із солідарної системи становить 1,35, а якщо особа є учасником I, II рівня, то цей показник становитиме 1,08. Тому розмір пенсій таких одержувачів буде на 20 % меншим [5].

Однак, з іншого боку, в цьому є і недолік участі у такій системі, оскільки, за умови неефективної інвестиційної політики учасники дворівневої пен-

сійної системи після досягнення пенсійного віку можуть одержати пенсію, яка буде меншою від пенсії учасників лише солідарної компоненти. Світовій практиці відомі подібні випадки. Так, гучна реформа пенсійного забезпечення в Чилі, розпочата в 1981 р., фактично зазнала краху. Реформуванням передбачалось поступово замінити солідарну систему обов'язковою накопичувальною.

Система дала змогу акумулювати в недержавних фондах кошти, що перевищували за обсягом 65 % ВВП країни, однак, замість заявлених 70 % від суми заробітку за останні 10 років трудового стажу, працівник у середньому отримав 39 % зарплати, при цьому у жінок цей показник становив 14 %, що мало відрізнялось від гарантованої у солідарній системі мінімальної пенсії. Серед основних причин такої ситуації виділяють: низький рівень доходів громадян, високі комісійні винагороди приватних пенсійних фондів, неповне охоплення системою громадян, неефективне адміністрування пенсійних коштів загалом. Так, ще у 2008 р. уряд країни розпочав параметричне вдосконалення системи. Зокрема, скасовані фіксовані комісійні НПФ, які на практиці істотно здорожчували вартість системи для учасників. З 2009 р. введено систему аукціонів між недержавними фондами та страховими компаніями за право обслуговування нових клієнтів тощо [4].

Українським законодавством також передбачено низку т.зв. превентивних заходів з недопущення подібної ситуації, однак загроза вже ж таки існує, оскільки все залежатиме від того, хто і в яких цілях проводитиме реформу та управлятиме накопичувальною системою. Історії незалежної України вже відомі факти проведення недобросовісних тендерів, аукціонів тощо. Також є небезпека того, що уряд, маючи під контролем величезні суми фінансових ресурсів, захоче спрямувати їх на свої власні потреби. Постраждалими у подібних ситуаціях звичайно будуть учасники накопичувальної системи, оскільки рівні інвестиційного доходу можуть бути меншими від оптимально можливих в економіці.

Також внаслідок запровадження у життя II рівня будуть витрати перехідного періоду, оскільки частина пенсійних внесків буде спрямовуватись до Накопичувального фонду, а це спровокує ще більше розбалансування бюджету ПФУ. З огляду на це, вважаємо за необхідне значно пришвидшити державну політику з легалізації заробітних плат та підвищення доходів населення загалом, що дасть змогу віднайти необхідні фінансові резерви для солідарної системи.

Високі темпи інфляції у державі становлять дві загрози для системи: по-перше – сума накопичених коштів може просто знецінитись за тривалий проміжок часу, а по-друге – чинним законодавством не передбачається індексація пенсійних виплат з накопичувальної системи, вони мають форму анuitету. Якщо чинне законодавство передбачає індексацію пенсій з солідарної системи на рівень інфляції, анuitет розраховується актуарно та залишається постійним протягом усього періоду дожиття пенсіонера. При цьому не передбачається жодних поправок на інфляцію. У світовій практиці ця проблема досі залишається не вирішеною [7]. Так, коли на сьогодні середня тривалість життя після виходу на пенсію становить близько 16 років, то за цей період купівельна спроможність накопиченої пенсії зменшиться у кілька разів.

Відтак, дослідження показало існування об'єктивної необхідності якнайшвидшого запровадження обов'язкової накопичувальної компоненти пенсійної системи. Проте, за умови відкладення з вирішенням зазначених вище перешкод (насамперед тінізації, високих темпів інфляції та неповної сформованості фондового ринку тощо) реформа не тільки не призведе до бажаного соціально-економічного ефекту, а навпаки – може спровокувати виникнення нових кризових явищ у суспільстві.

Література

1. Дефіцит бюджету ПФУ в 2011 р. склав 30,1 млрд грн. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/defitsit-byudzheta-pf-v-2011-g-sostavil-30-1-mlrd-grn-19032012140700>.
2. Дефіцит Пенсійного фонду в 2012 р. перевищив 11 млрд грн. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ua.crediteposit.com.ua/topnovosti/Defitsit-Pensionnogo-fonda-v-2012-godu-previsil-11-mlrd-grn>.
3. Інформація про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2009-2012 роки. По роках [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?dateFrom=13.05.2008&dateTo=20.05.2013&cat_id=94750&page=0.
4. Накопительная пенсионная система Чили провалилась. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.prostobank.ua/finansovyy_gid/pensiya/novosti/nakopitel'naya_pensionnaya_sistema_chili_provalilas.
5. Коваль О. Щодо ризиків та загроз запровадженню обов'язкової накопичувальної пенсійної системи : аналітична записка / О. Коваль. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.niss.gov.ua/articles/729/>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України "Про бюджет Пенсійного фонду України на 2013 рік" від 11 лютого 2013 р. № 101// [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/101-2013-%D0%BF>.
7. Хольцман Р. Обеспеченная старость в XXI веке / Хольцман Р., Хинц Р. // Пенсионные системы и реформы в международной перспективе. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/Old_Age_Income_Support_Intro_Rus.pdf.

Зеленко В.А., Гупало О.Г. Введение обязательной накопительной пенсионной системы: анализ преимуществ и новых угроз

Исследована проблема внедрения обязательной накопительной пенсионной системы. Проанализированы основные причины проведения пенсионной реформы в Украине и осуществлена оценка негативного влияния ряда факторов на эти процессы. На основе проведенного исследования обоснована необходимость внедрения II уровня пенсионной системы, поданы соответствующие выводы и рекомендации по предотвращению потенциальных угроз реформирования.

Ключевые слова: Пенсионный фонд Украины, солидарная на накопительная составляющие системы общеобязательного государственного пенсионного страхования, пенсионные взносы, инвестиционный доход, Накопительный фонд, негосударственные пенсионные фонды, плательщиков пенсионных взносов и получатели пенсионных выплат.

Zelenko V.A., Gupalo O.H. The introduction of mandatory funded pension system: analysis of advantages and new threats

Annotation. In this article the authors examines the problem of the introduction of mandatory funded pension system. The basic reason for pension reform in Ukraine. Assesses the impact of factors on these processes. Based on the research substantiates the need for the introduction of the second pillar, made appropriate conclusions and generalizations presented recommendations to avoid potential threats reform.

Keywords: Pension Fund of Ukraine, PAYG component, the storage component, pension contributions, investment income, savings fund, pension funds, contributors and recipients of pensions.

УДК 657:658.84:004.738

Ст. викл. І.Б. Плотніченко –
НУ "Львівська політехніка"

"ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ" ТА "ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ": НОРМАТИВНИЙ ТА ЕКСПЕРТНИЙ ПОГЛЯДИ

Досліджено сутність понять "електронна комерція" та "електронна торгівля", оцінено понятійно-термінологічні відмінності тлумачення цих категорій та запропоновано власний підхід. Систематизовано міжнародні та національні нормативні визначення термінів "електронна комерція" і "електронна торгівля". Узагальнено наукові погляди щодо змісту "електронної комерції" в розрізі сфер застосування операцій, що відносяться до цього поняття, та використовуваних засобів зв'язку.

Ключові слова: комерція, торгівля, електронна комерція, електронна торгівля, Інтернет, комп'ютерні мережі, інформаційно-комунікаційні засоби і технології.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних засобів і технологій поширення набуває новий для України вид комерційної діяльності – електронна комерція. Однак, незважаючи на широке використання терміну "електронна комерція", він не має загальноприйнятого визначення. Різні міжнародні інститути вміщують у це поняття свою сутність. Деякі експерти використовують дуже узагальнені дефініції, оскільки їх увага здебільшого приділяється електронній комерції як бізнес-моделі. Урядові органи загалом підкреслюють вплив електронної комерції на всі аспекти економічної діяльності, але переважно застосовують спеціалізовані терміни для вирішення конкретних питань, таких як оподаткування або права інтелектуальної власності. Зарубіжні статистичні органи, зазвичай, надають більш точні формулювання, що фокусуються на угодах, де товари чи послуги обмінюються між двома сторонами. Навіть для статистичних цілей, тлумачення змінюються залежно від мети вимірювання та у випадках приватних консалтингових фірм залежно від особливих потреб клієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття "електронна комерція" та "електронна торгівля" розглянуто в працях багатьох українських та зарубіжних науковців, зокрема: Л.Д. Тимченка [23], В.В. Апопії, С.І. Рудницького [21], А.С. Крутової [24], А.Ю. Берка [20], М.В. Макарової [22], Л.В. Горшкової [19], Л.А. Радкевич [25] та інших. Однак досі продовжують тривати дискусії над понятійним апаратом та змістом електронної комерційної діяльності, що підтверджує актуальність цього дослідження.

Постановка цілей. Метою цієї роботи є розкрити сутність понять "електронна комерція" та "електронна торгівля" на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних праць з метою розробки власного підходу.

Виклад основного матеріалу. Дослідженнями в галузі новітніх інформаційних технологій, телекомунікацій, зокрема Інтернету, та їх впливу на комерційну діяльність займаються багато міжнародних аналітичних компаній. У табл. 1 зазначено відмінності у визначеннях "електронної комерції", що надають експерти провідних міжнародних організацій.